

MEÇHUL SUBAY

ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE
BİR TOPÇU SUBAYININ GÜNLÜĞÜ

HAZIRLAYANLAR

LOKMAN ERDEMİR
İSMAİL GÜNEŞ

MEÇHUL SUBAY
Çanakkale Cephesi'nde Bir Topçu Subayının Günlüğü

Yayına Hazırlayanlar
Lokman Erdemir, İsmail Güneş

TİMAŞ YAYINLARI | 3761
Hatırat Dizisi | 39

PROJE EDİTÖRÜ
Adem Koçal

EDİTÖR
Zeynep Berktaş

KAPAK TASARIM
Ravza Kızıltuğ

Kitabın ilk baskısı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tarafından yapılmıştır.

GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ 2. BASKI
Ocak 2015, İstanbul

ISBN
ISBN 978-605-08-1894-9

9 786050 818949

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
facebook.com/timasyayingrubu
twitter.com/timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa-Topkapı/İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Günlüğün ilk ve son sayfaları: Önde 'Hatıra Defteri'dir' ifadesinin olduğu yırtılmış ilk sayfa ve ardından görünen ikinci sayfası, en alt kısımda ise defterin son sayfası vardır.

ÖNSÖZ

Çanakkale Boğazı'nda ilk bombardıman 3 Kasım 1914'te Seddülbahir'e yapılmıştır. Aslında İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı olan bu bombardıman sonrası Boğaz'da fiilen harp 19 Şubat 1915'te başlamış, 18 Mart'ta Türk tabyaları önünde sona ermiştir.

İngiltere ve müttefikleri Fransa 18 Mart sabahı bütün imkânları ile Boğaz'a girerken kendilerinden çok emindirler ve birkaç hafta içinde İstanbul'a ulaşacaklarını düşünmekteydiler. 18 Mart günü beklenmedik şekilde alınan mağlubiyet İngiltere'ye göre elim bir talihsizliktir. Başlayan harekât durmamalı, her ne pahasına olursa olsun İstanbul ele geçirilene kadar devam etmeliydi; asıl hedef İstanbul'du ve önündeki tek engel ise Çanakkale istihkâmlarıydı.

18 Mart'a rağmen ümidini yitirmeyen İngiltere ve müttefikleri, harekâta 25 Nisan sabahı karadan devam etmek isteyeceklerdir. Gelibolu Yarımadası'na çıkarılmak için hazırlanan birlikleri İskenderiye'de resmi geçit yaparken izleyen Akdeniz Seferi Kuvvetleri Komutanı Ian Hamilton'un günlüğüne yazdığı:

Ümitlerimiz çok, çok artmıştı. Kurtarılacak Kudüs mü, yoksa Constantinople mü idi? Ne farkı vardı? Askerin başarısının sınırı yoktur. Seyredenler, heyecan ve coşkunluk içindeydiler.

ifadeleri müstakbel zaferin heyecanının sadece bir tezahürüydü. İstanbul'un kapısı Çanakkale'yi savunan Mehmetçik ise şu gerçeğin farkındaydı:

Bu muharebeler milletin akıbetini kesin olarak tayin edecekti; ya Avrupa'dan Endülüslüleri gibi kılıç ve kamçı darbeleri altında kovulacak ya da layık olduğu şeref ve haysiyetiyle güzel, verimli toprakları üzerinde yaşayacaklardı.

25 Nisan sabahı, askerlerine, “taarruzu değil, -vatanın istiklâli için- ölmeyi” emreden komutan[lar] da bunun farkındaydı. Zira Çanakkale siperlerinde verilen bu varoluş mücadelesi, Trablusgarp ve Balkan Harbi mağlubiyetlerinin millette oluşturduğu ümitsizliği kaldırmış, kendisine yeniden güven duygusunu kazandırmıştır. Her şeyden önce Balkan fecaatinin ruhlarda bıraktığı infial ve hacâlet hissi Çanakkale siperlerinde kaybolmuş, burada filizlenen Çanakkale Ruhunu ise milletin bekasının teminatı olmuştur. Çanakkale Ruhunun bir vesikası da 18 Mart gününe ve 25 Nisan sabahı Seddülbahir'deki ihraç harekâtına şahit olan İntepe Topçu Grubundan ismini henüz bilemediğimiz bir subaya ait bu günlüktür.

Bu çerçevede Çanakkale şehit ve gazilerine şükranlarımızı sunar-ken günlüğün neşre hazırlanmasında desteğini esirgemeyen başta İsmail Güneş Bey'e ve kıymetli meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

Dr. Lokman Erdemir

Çanakkale 2015

ÇANAKKALE ÇEPHESİ'NDE BİR TOPÇU SUBAYI

I. Dünya Harbi'nin seyrini değiştiren önemli cepheleler vardır. Bunlardan biri de Çanakkale Cephesi'dir. Zira buradaki muharebeler, sadece Osmanlı Devleti'nin değil, İtilaf Devletleri'nin de kaderini tayin etmiş, Rusya'nın içinde bulunduğu durumu iyice zorlaştırırken İngiltere için büyük itibar kaybı olmuştur.

Siyasi ve içtimai birçok sonucu olan Çanakkale Muharebeleri hakkında pek çok eser telif edilmiştir. Bu eserlere nazaran savaşın, bütün sıkıntıları ile anlatıldığı eserler ise bizzat savaşa katılanların günlük ve hatıralarıdır. Zira bu günlük ve hatıralar bize cephe hattında yaşananları bilme, hadiselere daha farklı bir nazarla bakma imkânı vermektedir. Her geçen gün yenilerinin eklendiği -ki hâlâ sayıları azdır- bu günlüklerden birisi de neşe hazırladığımız Çanakkale Müstahkem Mevkii İntepe topularından ismi ve rütbesi henüz meçhul bir askere aittir.

Günlük ve Meçhul Subay

Günlüğün, büyük bir kısmı yırtılmış olan ilk sayfasında, “Hatıra Defteridir 1331” ifadesi bulunmaktadır. Muhtemel, sahibinin isminin kayıtlı olduğu kısmının altından yırtılmış olması, günlük sahibini bilme imkânını ortadan kaldırmıştır.

Günlük, tarafımıza muharebelere katılmış Mehmet Çavuş¹ ve oğlu Ali Osman Aydınıcı Bey² vasıtası ile ulaşmıştır. Günlük³ Mehmet Çavuş'un eline intikal ediş şekli tarafımızca da malum değildir.⁴ Günlükteki, "Şaşırdık. Efradın pek hatırına gelmiyor" gibi ifadeler yanında günlük sahibinin bazı subay arkadaşlarından bahsetmesi onun bir subay olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca birliğin intikal yolları, günlükte geçen gemi isimleri, Müstahkem Mevkii Komutanı Cevat Paşa⁵, alay komutanı ile diğer bazı subay arkadaşlarının isimlerini vermesi, bu kişilerle olan irtibatı ve muharebeler ile ilgili verdiği bilgiler de bu konudaki kanaatimizi kuvvetlendirmektedir. Günlüğün geneli incelendiğinde de bir subay tarafından yazıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Zira ifadeler, kullanılan kelimeler metnin tahsilli birinin kaleminden çıktığını göstermektedir. Bu nedenle bundan sonra günlük sahibi için "subay" ifadesi kullanılacaktır.

Günlük, aynı yazı karakteri ile düzgün bir şekilde ara verilmeden tutulmuştur. Muharebelerin şiddetinin azaldığı dönemlerde bazı günler atlanmış ya da birkaç günün hadisesi birlikte yazılmıştır.

- 1 Merhum Mehmet Çavuş, Yalvaç'ın Kuyucak kasabasında 1308 (1892-1893) yılında dünyaya gelmiştir. Babasının ismi Mehmet, annesinin adı Ayşe'dir. Mehmet Çavuş, oğlu Ali Osman Akıncı'nın verdiği bilgilere göre 1955 yılının üzüm satım mevsiminde (Eylül-Ekim) vefat etmiştir. Fotoğrafi için bkz Ek. 6.
- 2 Ali Osman Aydınıcı 15 Mart 2013 tarihinde 89 yaşında vefat etmiştir. Kabri Kuyucak kasabası kabristanındadır. Fotoğrafi için bkz. Ek 6.
- 3 Günlük hakkında daha kapsamlı bilgi için bakınız Lokman Erdemir, "Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevkii İntepe Topçu Grubu'ndan Bir Subayın Günlüğü", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Yıl: 11, Bahar 2013, Sayı: 14, ss. 33-47.
- 4 Ayrıca onu muhafaza edip İsmail Bey'e ulaştıran Ali Osman Bey, Mehmet Çavuş'un okuma yazma bilmediğini belirtmektedir.
- 5 18 Mart 1915'te Boğaz'a İngiltere ve Fransa'nın 16 büyük gemiyle nihai taarruzunu yönetmiş, zaferin kazanılmasında önemli katkısı olmuştur. 10 Ağustos 1914'te bu göreve atanmış, Çanakkale'nin tahliyesinden sonra Galiçya Cephesi'ne 15. Kolordu komutanı olarak gitmiştir. Harbiye Nazırlığı da yapan Cevat Paşa Malta sürgününden sonra Anadolu'ya geçmiş Milli Mücadeleye katılmıştır. Çeşitli görevlerde bulunan Cevat Paşa 67 yaşında 13 Mart 1938 yılında vefat etmiştir.

ÇANAKKALE CEPHESİNDE BİR TOPÇU SUBAYININ GÜNLÜĞÜ

Günlük ya da kendi ifadesi ile hatıra defteri, muhasebat kayıtlarını tutmak için tanzim edilmiş 10,5-16 cm ebatlarında 36 yapraklık bir deftere yazılmıştır.⁶ Metin kısmı bu defterin 23 yaprağını kapsamaktadır. 18 Aralık 1914'te başlayan ilk kayıt 20 Eylül 1915'te bitmiştir. Metnin başlangıcı dâhil hiçbir yerinde herhangi bir başlık da bulunmamaktadır.

Bu teknik bilgilerden sonra subayımızın birliği, Çanakkale'ye intikali ve günlüğün mahiyeti hususunu ele alacağız. Bu girişten sonra da metnin orijinali günümüz alfabesi ile verilecektir.

Çanakkale Cephesi'ne İntikal

Defterde verilen bilgilerden, meçhul subayın Edirne'den Çanakkale'ye geldiği anlaşılmaktadır. 25 Aralık 1914 Cuma günü Çanakkale'ye ulaşan subayımız 26 Aralık gününü vapurda geçirmiş, 27 Aralık'ta Erenköy'ne intikal etmiştir.

Burada bir süre ikamet ettikten sonra 31 Aralık'ta Bozköy'e, 1 Ocak 1915'te ise Ezine ilçesine bağlı Geyikli beldesine varmıştır. 3 Ocak'ta Kumtepe'nin 1 km güneyindeki Karatepe'ye intikal etmiş ve birliği de aynı gün faaliyete başlamıştır.

Çanakkale Boğazına İlk Taarruzlar

İngiltere, 29 Ekim 1914'te Karadeniz'de Rus limanlarının bombalanmasından sonra Osmanlı Devleti'ne savaş ilanını fiilen ifade etmek için 3 Kasım 1914'de Boğaz girişindeki tabyaları ateş altına almıştır. Bu bombardımandan sonra gelişen olaylar öteden beri

6 Günlük ilk defa "Kuyucaklı Mehmet Çavuş'un Hatıra Defteri" başlığı ile İsmail Güneş tarafından *Yalvaç Yeni Haber* gazetesinde, Sayı: 298, 18 Mart 2006; Sayı: 299, 21 Mart 2006; Sayı: 300, 25 Mart 2006 tarihlerinde 18 Mart 1915 Deniz Savaşı, 25 Nisan 1915 ihraç harekâtı ile ilgili kısımları tefrika edilmiştir. Aşkın Koyuncu, Özkan Keskin, Cahide Sınmaz Sönmez, *Çanakkale Savaşları Bibliyografyası*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2010, s. 62.

Boğaz'a bir harekât için hazırlık yapan İngiliz Hükümeti'ne fırsatlar çıkaracaktır. Özellikle Kafkaslar'da zor durumda kalan Rus Çarı'nın 2 Ocak 1915'te İngiltere'nin Saint Petersburg Büyükelçisi Sir George Buchanan'dan, "Lord Kichner'in Osmanlılara karşı karada veya denizde bir -askeri- gösteride bulunup bulunamayacağına, yayılacak bir söylentinin Türklerin Kafkas Cephesi'nden asker çekmelerini sağlayıp, Rusya üzerindeki büyük baskıyı azaltıp azaltamayacağını" sorması İngiltere için bulunmaz bir fırsat olur.⁷

Bu çağrı üzerine harekete geçen İngiltere Savaş Konseyi'ni de ikna eden Winston Churchill 13 Ocak 1915'te alınan karar üzerine Akdeniz'deki donanma komutanı Amiral Carden'e Boğaz'a bir harekât için gerekli kuvvetlerin verileceğini bildirmiştir. İlerleyen süreçte seferin gerekliliği, taşıdığı riskler üzerine çeşitli tartışmalar olmuş, nihayetinde İngiliz Savaş Konseyi Boğaz'a taarruz tarihi olarak 19 Şubat 1915'i belirlemiştir. Boğaz'a yönelik denizden bir taarruz için görevlendirilen Carden'in emrinde İnflexible muharebe kruvazörü, Agamemnon, Triumph, Vengeance, Albion ve Cornwallis zırhlıları ile Amiral Guepratte komutasında Sufren, Gaulois ve Bouvet zırhlılarından oluşan bir Fransız Tümeni ile muhtelif gemiler vardı. Queen Elizabeth ve Lord Nelson zırhlıları da bu filoya katılacaklardı.⁸

Meçhul subayımız Karatepe'de iken Çanakkale'de ilk harekât 19 Şubat bombardımanı olmuştur. 7 saat kadar devam eden ve 1000 kadar merminin atıldığı, bu ilk ciddi bombardımanda, Türk tarafının verdiği zayıt, bombardımanın şiddetine kıyasla

7 C. F. Aspinall Ogländer, *Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı: Seferin Başlangıcından 1915 Mayısına Kadar*, c. I, haz. Metin Martı, İstanbul 2005, s. 76.

8 Wilson, H. W. *Büyük Harpte Deniz Muharebeleri*, çev. Lütfü Talat, Deniz Matbaası, İstanbul 1931, s. 252-253.

ÇANAKKALE CEPHESİNDE BİR TOPÇU SUBAYININ GÜNLÜĞÜ

az olmuştu. Orhaniye ve Seddülbahir Tabyalarında, 2'si subay 4 şehit verilmiş, 11 er de yaralanmıştı.⁹

19 Şubat'ta hedeflenen maksadı gerçekleştiremeyen Birleşik Donanma, hava muhalefeti nedeniyle 4 gün harekâta ara vermek zorunda kalır. İlk bombardımandan da gerekli dersleri alan donanma, bundan sonraki harekâta daha dikkatli olacaktır. 25 Şubat'ta Çanakkale Boğazı girişindeki tabyalar susturulmuştur.¹⁰

Meçhul subayımızın günlüğünde bu bombardımanların tesirini görmekteyiz. Bombardımanlardan sonra subayımız Karatepe'de de fazla durmayarak 28 Şubat'ta Halileli'ye, oradan da aynı gün İntepe'ye intikal edip mevzi alarak, toplarını yerleştirir. Bununla birlikte Boğaz'ın medhal (giriş) tabyalarının düşmesi Müstahkem Mevkii Komutanlığı'nda bazı tedbirler almayı zorunlu kılmıştır. 8. Ağır Obüs Alay Komutanlığı'na verilen emirle Karatepe'deki bataryası Halileli bölgesine alınacaktır.

Günlük, subayımızın alay isminin dışında birliği hakkında başka bilgi vermemektedir. Bununla birlikte Alay komutanı olarak Yarbay Mehmet Zekeriya (Akgün) Bey ismini verir.¹¹ Mehmet Zekeriya Bey ise 8. Ağır Obüs Alayı komutanıdır. Edirne'de bulunan birliğinin Çanakkale'ye intikali ise 14 Eylül 1914'tedir.

9 *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi: Osmanlı Devri: Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Çanakkale Cephesi Harekâtı (Haziran 1914 - 25 Nisan 1915)*, c. V, 1. Kitap, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara 1993, s. 118.

10 *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Deniz Harekâtı*, c. VIII, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, Ankara 1976, s. 161.

11 1872 yılında Şam'da doğmuş olup Abdülkadir Bey'in oğludur. Yarbay Mehmet Zekeriya [Akgün] Bey 17 Ocak 1914'te 8. Ağır Obüs Alayı Komutanlığı'na atanmıştır. Daha sonra alayı ile birlikte Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı emrine verilen alayla birlikte Edirne'den Çanakkale'ye intikal etmiştir. Hülya Toker, *Çanakkale Muharebelerine Katılan Komutanların Biyografileri (Belge ve Fotoğraflar)*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları Ankara 2014, s. 410.

Alay Çanakkale'ye intikal ettirildikten sonra merkez tabyaların tahkimi vazifesi ile görevlendirilmiştir.¹²

Subayımızın birliği, günlükten de anlaşılacağı üzere daha sonra bölgeye intikal edecektir. Başkumandanlığın 18 Aralık tarihli emriyle Hadımköy'den gönderilen -subayımızın da bulunduğu- 4. Tabur 27 Aralık 1914'te Çanakkale'ye gelmiş, 8. Ağır Topçu (Obüs) Alayı'nın emrinde olarak aldığı talimat uyarınca Üvecik ve Geyikli bölgesinde 31 Aralık 1914'te görev yapmak üzere mevzi-lenme hazırlıklarına başlamıştır. 8. Ağır Topçu (Obüs) Alayı'nın 4. Taburu adı verilen bu taburun bir bataryası Üvecik, diğer bataryası da Geyikli'de mevzilenmiş olarak ateşe hazır duruma getirilmiştir.¹³ Yukarıda da belirttiğimiz üzere İntepe'ye intikal ettirilen bu taburun birinci bataryası Erenköyü, ikinci ve üçüncü bataryaları ise İntepe civarına yerleştirilmiştir. 4. Ağır Topçu Taburun bataryaları Bulgar muhasara toplarına sahip¹⁴ olup komutanı ise Binbaşı Hasbi Efendi'dir.¹⁵

Subayımızın, "Birinci batarya bize top verdi", "Sağımızda bulunan ikinci batarya bizim ateşimizi aldı" ve "İkinci ve bizim bataryayı bombardıman etti" ifadesi ise kendi birliğinin bu taburun üçüncü bataryası olduğunu göstermektedir.

Muhtemel birinin de subayımız olabileceği üçüncü bataryanın zabitleri ise şöyledir: Batarya Komutanı Yüzbaşı Mehmet Efendi,

12 Ahmet Esenkaya, "Çanakkale Cephesinde Anadolu Yakası Topları (Anadolu Boğaz Giriş Tabya ve Bataryaları)", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Yıl: 10, Bahar 2012, Sayı: 12, s. 11.

13 *Çanakkale Cephesi Harekâtı, I. Kitap*, s. 86.

14 *Çanakkale Cephesi Harekâtı, I. Kitap*, s. 86, 91.

15 İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu: 1912-1922 Balkan Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, Ankara 1993, s. 62.

ÇANAKKALE CEPHESİNDE BİR TOPÇU SUBAYININ GÜNLÜĞÜ

Üsteğmen Muharrem Efendi, Teğmen Mehmet Sabit Efendi, Asteğmen İbrahim Rüştü Efendi.¹⁶

Taburun İntepe bölgesine intikalinin Boğaz'a ilk bombardımanlardan sonra olması önemlidir. Zira 19 ve 25 Şubat 1915 tarihlerindeki bombardımanlarda Boğaz giriş tabyalarına büyük zarar verilmiş, tabyalar kullanılamaz hale gelmiştir. Harekât sonrası İngiltere ve müttefiki Fransa, tahrip ettikleri Orhaniye ve Kumkale tabyalarındaki topları tamamen kullanılamaz hale getirmek için karaya asker de çıkarmışlardır. Kumkale ve Seddülbahir'e çıkarılan müfrezeler kuvvetli bir mukavemetle karşılaşmış, hedeflenen neticeye ulaşılamamıştır.¹⁷

3. Batarya, muharebelerin sonuna kadar İntepe bölgesinde kalır. Subayımız 18 Mart günü ve 25 Nisan sabahı Seddülbahir sahillerine yapılan ihraç harekâtlarına da şahit olur.

Çanakkale Muharebelerinde deniz cephesinin anlaşılması açısından önemli bir belge olan bu günlüğün tamamı verilmeden önce genel olarak günlük çerçevesinde muharebelerden bahsedilmiştir. Metin içinde de gerekli görülen yerler dipnotlarla açıklanmıştır. Metnin orijinaline ait olmayan ilaveler, düzeltmeler ve metnin anlaşılması açısından bazı kelimelerin günümüzde kullanılan müteradif anlamı köşeli parantez -[]- ile verilmiştir. Günlükte öncelikli olarak subayımızın kullandığı Rûmî tarih verilmiş yanına köşeli parantez içinde Miladî tarih karşılığı ve günü yazılmıştır. Bununla birlikte günlüğün tarihlendirme sisteminde bir düzen olmaması nedeniyle tarafımızdan hepsinde aynı usul tercih edilmiştir.

16 Burhan Sayılır, *Çanakkale (Bahr-i Sefid) Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı Komuta Kadrosu (1914-1915)*, Basılmamış notlar. Bu bataryanın diğer subaylarının listesi için bkz. Ek 3.

17 *Çanakkale Cephesi Harekâtı I. Kitap*, s. 132-146; *Oglander*, s. 107-108.

Çanakkale Zaferi ve Günlük

18 Mart Deniz Zaferi

Günlükte yer alan önemli tarihlerden birisi 18 Mart'tır. İngiltere ve Fransa'ya ait muharebe gemilerinden 16 büyük savaş gemisi ve etrafındaki onlarca irili ufaklı refakat gemilerinden oluşan donanmanın denizden Çanakkale Boğazı'na yaptığı bu harekâtın ilk ateşi sabah 11.30'da başlamıştır. Bir gün önce rahatsızlanan donanma komutanı Amiral Carden'in yerine geçen yardımcısı Amiral J. De Robeck, saat 18.00'de geri çekilme emrini verdiğinde Fransız muharebe gemisi Bouvet batmış,¹⁸ İngiliz Irresistible ve Ocean adlı iki muharebe gemisi de ağır hasar almıştır. Bu gemilerin tamamen Boğaz sularına gömülmesi ise gece yarısını bulacaktır.¹⁹

O günün şahitlerinden biri olan Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanı Ian Hamilton'un, "Fakat ne yazık ki, çok zamansız bir anda Çanakkale Boğazı'nda bulunuyorduk" şeklindeki ifadeleri mağlubiyetin en önemli sebeplerinden birini gösterir. Winston Churchill acele etmiş, kolay bir zafer peşinde olmuştur. Ian Hamilton, hatıratının birkaç satır sonrasında ise yaşananları, "acı gerçək" olarak tasvir eder.²⁰ Halbuki kendisine komutanlık görevi verilirken, Boğaz'ın donanma tarafından geçildikten sonra

18 Bouvet saat 14.00'te iki dakika içinde batarken diğer iki gemi aldıkları büyük hasardan dolayı terk edilmiş, hava karardıktan sonra Karanlık Liman ve Morto Koyu'nda batmışlardır. Diğer gemilerin büyük kısmı da ertesi gün savaşamayacak kadar hasar görmüştür.

19 18 Mart günü akşamı Donanma geri çekildiğinde Boğaz'ın serin sularına Bouvet, Ocean ve Irresistible'ı bırakmış, Inflexible, Golva, Suffren ve Agamemnon zırhlıları da savaş dışı kalarak muharebe edemez duruma düşmüştü. Bu zayıyata batırılan 2 muhrip, 7 mayın gemisi de eklendiğinde verilen zayıyatın büyüklüğü açıkça ortaya çıkmaktadır. H. W. Wilson, *Büyük Harpte Deniz Muharebeleri*, çev. Lütü Talat, İstanbul 1931, s. 259.

20 Hamilton, Ian, *Gelibolu Hatıraları 1915*, çev. Mehmet Ali Yalman, Nurer Uğurlu, İstanbul, Örgün Yayınevi, 2005, s. 34-36.

ÇANAKKALE CEPHESİNDE BİR TOPÇU SUBAYININ GÜNLÜĞÜ

İstanbul civarında yapılacak askerî harekâta kuvvetlerine ihtiyaç olacağı söylenmişti.²¹

Meçhul subayımız da günlüğünde 18 Mart'ın anlatımına, “On altı zırlı Boğaz’a hücum ettiler. Ateş açtık” ifadeleri ile başlar:

On altı zırlı Boğaz’a hücum ettiler. Ateş açtık. On mermi kadar attık. Yirmi beş kadar torpido ve birçok tahtelbahirler torpil aracılar, elli beş adet gemi olmak şartıyla bize hiç bakmayıp doğru Erenköy’ne kadar gittiler. Bombardımana başladılar.

...

Bizim toplarımız onların büyük zırlılarına karşı hiç nev’inden olduğu için bir şey yapamadık. Saat [alaturka] yedide bir zırlı yaralanıp tepesinin üstüne [dikilmiş] zor hal Boğaz’dan çıkaracaklar.

Aynı gününün sonu ise şu ifadeler ile biter:

Ateş edeceğiz, fakat bir tane büyük amiral gemisi karşı istikame-timizde durdu. Toplarını bize çevirdi. Ateşe hazır duruyor. Ateş edemedik. Telefonla haber verdiler.

Bir tane zırlı battı. İki tanesinin cephanesi[nin] ateşlendiğini haber verdiler. Bir torpido yanlarına gidip askerini alacakmış. Onun da batırıldığını söylediler.

Burada Bouvet hariç diğer iki İngiliz zırlısının batış nedeni bilinenden farklı bir şekilde anlatılmıştır. Yukarıdaki ifadelerden gemilerin, cephaneliklerinin infilakı sonrası battığı anlaşılmaktadır. Şu da unutulmamalıdır ki bu ifadeler kendisine nakledilen

21 Hamilton kendisine görev verilişini, “Ertesi sabah, 12 Mart günü, Hassa Süvari Alayı’nda görev yaparken, saat 10.00’a yakın haber verdiler, Lord Kitchner beni çağırılmış, merak ettim gittim. Kapısını çaldım, ‘Günaydın,’ diye selam vererek içeri girdim. Soluk bir yüzle bir şeyler karaladığı masanın yanına yürüdüm. Bir zaman sonra başını kaldırdı, bana baktı. Heyecansız bir sesle, ‘Çanakkale’deki Kraliyet Donanması’nı desteklemek için bir askerî kuvvet gönderiyoruz. Bu ordunun komutanı sizsiniz,’ dedi.” şeklinde nakletmektedir. Hamilton, s. 8.

malumattır. Hâlbuki Boğaz'da bütün gemiler 7/8 Mart gecesi Nusret'in Erenköyü Koyu'na döktüğü mayınlara çarpması suretiyle batmıştır.

18 Mart sonrası Queen Elizabeth'te yapılan toplantıda, Boğaz'a yönelik denizden yeni bir harekât yapılmamasına karar verilince, bu görev kara birliklerine yani Ian Hamilton'a kalacaktır.²²

Hedef ulaşmak için düşünülen yeni yol Boğaz'ın Gelibolu Yarımadası'ndaki, "tepelere yol bulunarak" geçilmesiydi.²³ Hamilton o günlerde çok sevinçliydi. Zira İstanbul'a hayır kendi deyimi ile *Constantinople*'e ilk önce girme şerefi kendine nasip olacaktı. Bu heyecan, hayalinde İstanbul'un minarelerinin canlanmasına yetmişti.²⁴

25 Nisan Sabahı

Subayımızın, günlüğünde önemle üzerinde durduğu diğer bir tarih ise 25 Nisan'dır. 25 Nisan sabahı İngiltere, hedefi İstanbul olan 18 Mart 1915'te başarılı olamadığı harekâta karadan devam edecektir. Bu amaçla Gelibolu Yarımadası'nda Seddülbahir ve Kabatepe sahillerine asıl çıkarma harekâtını; Anadolu tarafında da Kumkale ve Beşiğe, Gelibolu Yarımadası'nda ise Bolayır kıyılarına gösteriş harekâtını planlamıştır. Kumkale'de ise ilk ihracın başarılı olması halinde harekâta devam edilecektir.

Subayımız Seddülbahir ve Kumkale sahillerine yapılan bu harekâtın yakından şahididir. Seddülbahir'e İngiliz birliklerinin ihraç harekâtına Arıburnu'nun aksine yoğun bir bombardımandan

22 Oglander, s. 131.

23 Mehmet Akif bu durumu şöyle mısralara dökcektir:

*-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacak bir karaya.*

Mehmed Akif Ersoy, *Safahat*, haz. M. Ertuğrul Düzdağ, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2007.

24 Oglander, s. 115, 120.

ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE BİR TOPÇU SUBAYININ GÜNLÜĞÜ

sonrası güneş doğduktan sonra başlanmıştır. Subayımız günlükte sabah yapılan bu yoğun bombardımanı şöyle anlatır:

Şafakla düşman gemileri her ne kadar var ise Seddülbahir tarafına büyük ateş açtılar. Badehu bizlere de bir aynı, yağmur gibi mermi yağdırmaya biz onlara onlar bize. Böyle ateş daha kimseler görmüş değildir. Aman Ya Rabbi nasıl anlatsam! Topların ateşinden bir dumandır çöktü. Denizi, karası görünmez dereceye geldi. [25 Nisan 1915].

Günlük sahibinin değindiği diğer önemli bir konu ise River Clayde adlı kömür gemisidir. Bu gemi ile 25 Nisan sabahı içinde 1500 kadar asker olduğu halde V Sahili olarak isimlendirilen Ertuğrul Koyu'na baştankara edilerek çıkarmaya destek olunmak istenmişti. Bu harekât planı, modern çağın Truva atıydı. İçindeki binlerce asker hızlı bir şekilde karaya çıkarılıp harekâta katılacaktı. Bu hadise ise günlükte farklı bir şekilde verilmektedir:

Topların ateşinden bir dumandır çöktü. Denizi, karası görünmez dereceye geldi. Bir nakliye gemisi Seddülbahir İskeleye'ne asker çıkarmaya teşebbüs etti. Ateş ettik. Nakliyenin baş tarafını dağıttık. Batmamak için karaya oturdu. [25 Nisan 1915].

Subayımızın 25 Nisan sonrası verdiği malumatta bazı günlerde yoğunluk olduğu görülmektedir. Özellikle Seddülbahir ve Arıburnu'nda muharebelerin şiddetinin arttığı zamanlar günlük satırlarına da yansiyacaktır. Burada hatırlatmak gerekir Yarımada'da ihraç harekâtından sonra İngiltere ve müttefiki Fransa dünyanın muhtelif -Avusturalya, Yeni Zelanda, Hindistan, Nepal, Kanada, Senegal gibi- yerlerinden getirdiği binlerce asker ile Boğaz tabyalarını zapt etmek için birbiri ardına taarruzlarda bulunmuştur. Seddülbahir'de Kirte, Kerevizdere, Zığindere ve Arıburnu'nda, Ağustos ayından itibaren de Anafartalar bölgesinde birbiri ardı-

na onlarca muharebe cereyan etmiştir. Bütün bu muharebelerin etkisi İntepe sırtlarından da hissedilmiş, buradan subayımızın ifadesi ile karşı geçeye (tarafa) yani Seddülbahir'e imkân dâhilinde bombardıman yapılmıştır.

1 -2 Mayıs Taarruzları

Günlükte Seddülbahir bölgesinde birçok hadise geçmektedir. Onun şahit olduğu kanlı muharebelerden ilki de Mayıs ayı başında cereyan eden muharebelerdir:

Ateş emri verildi. Ertuğrul tabyasına ateş ettik. Düşman gene ateşe devamla bizim ikinci topun sağ siperini dağıtıp üç nefer, bir nişancı onbaşı ve iki topun çavuşu dahi yaralanıp bataryayı dahi harap etti. [1 Mayıs 1915].

1 Mayıs gecesi saat 22.00'de başlayan taarruz, çıkarmadan sonra yapılan en kanlı muharebelere dendir. Burada esasında İngilizlerin 2 Mayıs'ta yapmayı planladıkları taarruzu bozmuş, etkisini azaltmıştır.²⁵

19 Mayıs Taarruzu ve Mütareke

Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerini (Anzac) kesin bir şekilde Arıburnu'ndan atmak için başlatılan bu taarruz hazin bir şekilde neticelenmiştir. 19 Mayıs 1915 gecesi saat 03.30'da başlayan taarruz öğlen resmen bittiğinde Türk tarafının toplam zayıyatı 10.000 kişiye yaklaşmıştır.²⁶ Taarruzu takip eden günlerde binlere

²⁵ Erdemir, *Çanakkale Savaşı*, s. 137-139.

²⁶ Anzac, Australian and New Zeland Army Corps (Avustralya ve Yeni Zelanda Ordu Birlikleri) isminin kısaltılmış halidir. 19 Mayıs taarruzu öncesi durumu fark eden Anzaklar -dilimize bu şekilde geçmiştir- iyi bir savunma hattı kurmuşlardı. 42.000 kişilik Türk birlikleri yaklaşık 13.000 Anzak askerleri karşısında bir başarı elde edememiş, taarruzlar 10.00'dan itibaren 5. Ordu Genel Karargâhı tarafından

ÇANAKKALE CEPHESİNDE BİR TOPÇU SUBAYININ GÜNLÜĞÜ

cenazenin defni sorun olmuş, her iki taraf arasında mütareke görüşmeleri başlamış, bu görüşmeler neticesinde imzalanan mütareke 24 Mayıs'ta uygulanmıştır.

Bu süreç subayımızın günlüğüne de yansımıştır. Mütarekenin imza sürecinde 22 Mayıs 1915'te telefon ile alaydan, "...mütareke vardır. Ateş olunmayacak" şeklinde verilen emir üzerine top atışından vazgeçilmiştir.

Majestic Zırhlısı

Subayımızın şahit olduğu diğer önemli bir hadise ise Majestic muharebe gemisinin batırılış hadisesidir. İngilizlerin karadaki birliklerine destek amaçlı Ege Denizi ve Boğaz'da tutulan bu gemi gözleri önünde batmıştır. 25 Mayıs 1915'te Triumph'ın batırılması üzerine Mondros Limanı'na çekilen Majestic adlı savaş gemisi, Gelibolu Yarımadası'nı denizden desteksiz bırakmamak için tekrar Seddülbahir'e dönmüş, Tekke Koyu'ndan 1 mil uzakta demir atmıştır. Alman U-21 Denizaltısı, 27 Mayıs sabahı Helles Burnu önünde (Tekke Koyu'nda) Seddüldahir çıkarmasını muhafaza eden Majestic adlı savaş gemisini etrafındaki kalabalığa rağmen bulduğu 20 metrelik açıktan attığı bir torpil ile 4,5 dakikada batırmıştır.²⁷

Günlük sahibine geminin batışı telefonla bildirilmiştir. 27 Mayıs tarihli bölümüne aşağıdaki ifadeleri kaydedecektir:

Boğaz ağzında bulunan nakliye gemilerinin arasında Majestic zırhlısı duruyordu. Hemen telefonla haber verdiler ki zırhlı batıyor. An-

durdurulmak zorunda kalındığında zayıf 3369'u şehit, 5967'si de yaralı olmak üzere toplam 9487 kişi olmuştur. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekâtı (25 Nisan 1915 Mayıs 1915)*, c. V, 2. Kitap, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara 1978, s. 211.

27 Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı Savaşı*, çev. Bülent Erdemoğlu, İstanbul 2007, s. 48, Ogländer, s. 49.